

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT PHILIPPE LÉGER

fremsat den 17. maj 1995 *

1. Denne sag er forelagt Domstolen af Vestre Landsret i medfør af artikel 3 i protokollen af 3. juni 1971 vedrørende Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager¹ (herefter benævnt »konventionen«). Med spørgsmålene til Domstolen anmoder Vestre Landsret Domstolen om — så vidt jeg ved for første gang — at tage stilling til fortolkningen af konventionens artikel 6, nr. 3. Den forelæggende ret ønsker i det væsentlige oplyst, om en modfordring, der gøres gældende til kompensation, skal betragtes som en »modfordring« i denne artikels forstand, og om konseksitetsbegrebet i denne artikel er snævrere end i konventionens artikel 22, stk. 3.

2. Før jeg kommer ind på de faktiske omstændigheder, der ligger til grund for de spørgsmål, der er forelagt Domstolen, skal jeg kort gøre rede for baggrunden for og indholdet af disse bestemmelser.

Den retlige baggrund

3. Bruxelles-konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, som ændret ved tiltrædelseskonventionen af 1978 (Kongeriget Danmark, Irland og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland), derefter ved tiltrædelseskonventionen af 1982 (Den Helleenske Republik) og ved tiltrædelseskonventionen af 1989 (Kongeriget Spanien og Den Portugisiske Republik)² blev udarbejdet i medfør af Rom-traktatens artikel 220 med henblik på at tilvejebringe en »forenkling af formaliteterne [i forholdet mellem medlemsstaterne] vedrørende gensidig anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser ...«. Dens hovedformål er at sikre fri bevægelighed for domme mellem de kontraherende stater. Grundlaget for den forenkledte fremgangsmåde med hensyn til anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser truffet i de kontraherende stater (afsnit III) på de områder, der er omfattet af konventionen (afsnit I), er et samlet regelsæt om fastlæggelsen af retternes kompetence (afsnit II).

* Originalsprog: fransk.

1 — EFT 1978 L 304, s. 31.

2 — Jf. den kodificerede udgave af de fire konventioner i EFT 1990 C 189, s. 2.

4. Efter kompetencereglerne i afsnit II er det muligt at afgøre, hvilken ret sagen gyldigt kan anlægges ved. Der er således fastsat en række kompetenceregler, men i henhold til de »almindelige bestemmelser« (afdeling 1, artikel 2-4) er hovedreglen den, at kompetencen er tillagt retten på det sted, hvor sagsøgte har bopæl (artikel 2). Som supplement til denne hovedregel indeholder afdeling 2 (artikel 5-6a) en række valgfri konkurrerende kompetenceregler, de såkaldte »specielle kompetenceregler«, der hjemler kompetence for retterne i en anden kontraherende stat end bopælsstaten på grund af en sags nære tilknytning til en bestemt ret, enten fordi der er tale om særlige sagsforhold, eller fordi der foreligger nærmere bestemte processuelle situationer.

5. Artikel 6 indgår i sidstnævnte afdeling. Artiklen indeholder således specielle kompetenceregler, som er valgfrie, og som gælder ved siden af de øvrige, almindelige kompetenceregler i følgende tilfælde: flere sagsøgte (artikel 6, nr. 1), adcitation (artikel 6, nr. 2), modfordringer (artikel 6, nr. 3).

6. Artikel 6, nr. 3, som den foreliggende anmodning om fortolkning drejer sig om, er affattet således:

»En person, der har bopæl på en kontraherende stats område, kan endvidere sagsøges:

...

3) i sager om modfordringer, der udspringer af den samme kontrakt eller det samme forhold, som hovedfordringen støttes på, ved den ret, hvor sagen om hovedfordringen er indbragt«.

7. Efter denne artikel kan en sagsøgt således ved den ret, hvor sagen om hovedfordringen er indbragt, fremsætte modfordringer mod sagsøgeren, uanset hvad grundlaget for retens kompetence er. I overensstemmelse med konventionens formål — som er at fastlægge ét enkelt værneting — gør artikel 6, nr. 3, det muligt at undgå en opsplittning af kompetencen. Men denne specielle kompetenceregulering er udtrykkelig betinget af, at modfordringen udspringer af den samme kontrakt eller det samme forhold, som hovedfordringen støttes på.

8. Vanskeligheden i den foreliggende sag opstår, fordi det ikke er nærmere angivet, hvad der ligger i begrebet »modfordringer« eller i begrebet konneksitet i denne bestemmelses forstand. Begrebet »modfordringer« forekommer ganske vist også i konventionen

i specielle sammenhænge, nemlig forsikrings-sager (artikel 11, stk. 2), og sager om forbrugerkontrakter (artikel 14, stk. 3), men er heller ikke defineret her. Derimod er begrebet »konneksitet« defineret i artikel 22, stk. 3, i forbindelse med bestemmelserne om kompetencen, når der er tale om »litispendens og indbyrdes sammenhængende krav« (afsnit II, afdeling 8):

»Ved indbyrdes sammenhængende krav forstås i denne artikel krav, der er så snævert forbundne, at det er ønskeligt at behandle og påkende dem samtidigt for at undgå uforenelige afgørelser i tilfælde af, at kravene blev påkendt hver for sig.«

9. Det er disse vanskeligheder, den nationale ret har stået over for i denne sag, hvis faktiske omstændigheder er følgende.

Faktiske omstændigheder

10. Den 10. august 1979 indgik en tysk skofabrik *Schuhfabriken Otterbeck GmbH & Co.* (herefter benævnt »sagsøgeren i hovedsagen«) en eneagenturaftale for Danmark med et dansk selskab *Danværn Production A/S* (herefter benævnt »sagsøgte i hovedsagen«). Ifølge aftalen blev sagsøgte i hovedsagen betroet enesalget i Danmark af et bestemt

produktprogram fremstillet af sagsøgeren i hovedsagen (sikkerhedssko). Aftalen blev oprindelig indgået for ét år, men kunne forlænges efter stiltiende overenskomst for tre år ad gangen. Det bestemtes, at tysk ret fandt anvendelse på aftalen, og Duisburg var aftalt som værneting.

11. Den 22. marts 1990 opsigde sagsøgeren i hovedsagen ensidigt aftalen med omgående virkning.

12. Da sagsøgte i hovedsagen ikke havde betalt visse leverancer, anlagde sagsøgeren i hovedsagen — uanset værnetingsklausulen i aftalen — sag ved byretten i Brønderslev med påstand om betaling af beløbet (223 173,39 DKR). Sagsøgte i hovedsagen nedlagde påstand om frifindelse og rejste en række modfordringer mod sin medkontrahent, hvoraf den ene, der var på 909 684 DKR, udgjorde det tab, sagsøgte angivelig havde lidt ved den uberettigede ophævelse af aftalen.

13. Ved dom af 26. marts 1991 tog byretten i Brønderslev den af sagsøgeren i hovedsagen nedlagte påstand til følge og afviste det af sagsøgte i hovedsagen nedlagte modkrav »såvel til selvstændig dom som til kompens-

tion« med den begrundelse, at der ikke fandtes at være »... en sådan konneksitet mellem kravene [hvoraft det ene vedrørte betaling for leverede varer, mens det andet var et erstatningskrav for misligholdelse og uberettiget opsigelse af aftalen], at sagsøgte i henhold til EF-domskonventionens artikel 6, nr. 3, kan få sit modkrav pådømt ved retten i Brønderslev eller fremsætte det til kompensation ...«³.

14. Dommen blev anket til Vestre Landsret, for hvilken sagsøgte i hovedsagen frafaldt at gøre sin modfordring gældende til selvstændig dom og kun gjorde en modfordring på 223 173,39 DKR, svarende til hovedfordringen, gældende til kompensation. Som begrundelse for rettens kompetence henviste sagsøgte til, at konventionens artikel 6, nr. 3, omfatter modfordringer til kompensation. Med henblik på at godtgøre, at konneksitetsbetingelsen i denne artikel var opfyldt, henviste sagsøgte i hovedsagen til forståelsen af dette begreb i konventionens artikel 22, stk. 3.

15. Da Vestre Landsret fandt det tvivlsomt, hvorvidt den havde kompetence i henhold til konventionens regler, besluttede den at

udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende spørgsmål:

»1) Omfatter artikel 6, nr. 3, modfordringer, der gøres gældende til kompensation?

2) Må udtrykket i artikel 6, nr. 3, '... udspringer af den samme kontrakt eller det samme forhold, som hovedfordringen støttes på, ...' anses for snævrere end udtrykket 'indbyrdes sammenhængende krav' i konventionens artikel 22, nr. 3?»

Besvarelsen af spørgsmålene

16. Da konventionen ikke siger noget herom, ønsker den forelæggende ret med sit første spørgsmål meget præcist oplyst, om modfordringer til kompensation skal betragtes som »modfordringer« i artikel 6, nr. 3's forstand. Hvis det er tilfældet, skal den ret, for hvilken sagen om hovedfordringen er indbragt, i henhold til samme artikel også pådømme det krav, der af sagsøgte fremsættes til kompensation, for så vidt som der er den fornødne konneksitet mellem dette krav og hovedkravet. Det andet spørgsmål drejer sig om forståelsen af konneksitetsbegrebet.

³ — Forelæggelsesbeslutningens punkt 3, min fremhævelse.

Det første spørgsmål

mede og bidrage til forvirringen hos jurister af andre nationaliteter. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

17. Ved første øjekast kan dette spørgsmål forekomme overraskende. I artikel 6, nr. 3, nævnes kun »modfordringer« (»demande reconventionnelle«), men ikke »modfordringer til kompensation« (»compensation«, o.a.: jf. redegørelsen i det følgende om den nærmere betydning af »compensation«, herunder modregning). De to begreber synes *a priori* at være helt forskellige: Det første tager sigte på afsigelse af en selvstændig dom, mens det andet — set fra et processuelt synspunkt — sædvanligvis blot betragtes som en realitetsindsigelse. Når man læser forelæggelsesbeslutningen, forstår man imidlertid den danske rets spørgsmål. Vestre Landsret anfører nemlig, at der på dansk ikke findes særskilte gloser for henholdsvis »modfordring til selvstændig dom« og »modfordring til kompensation«; ordet »modfordringer« bruges uden forskel, og det er netop dette udtryk, der bruges i den danske version af konventionen.

»Sagsøgte kan under sagen fremsætte modkrav⁴ med påstand om *hel eller delvis frifindelse for sagsøgerens krav* eller med påstand om *dom for modkravet eller en del af dette*, såfremt modkravet kan behandles efter samme processuelle regler som sagsøgerens krav. Selvstændig dom for modkravet kan dog kun gives, såfremt der er værneting for kravet her i landet, eller kravet udspringer af den samme kontrakt eller det samme forhold, som sagsøgerens krav støttes på.«

F.eks. betegnes i fransk ret påstande om *hel eller delvis frifindelse for sagsøgerens krav* som »conclusions en réponse«, mens betegnelsen »demande reconventionnelle« er forbeholdt den anden kategori af påstande »om dom for modkravet eller en del af dette«.

18. De danske processuelle bestemmelser om fremsættelse af modkrav, der findes i retsplejelovens § 249, stk. 2, kan virke noget frem-

⁴ — Ordet »modkrav«, som i den franske originaludgave af dette forslag til afgørelse gengives med »demande reconventionnelle«, kunne også oversættes med »contre-prétention« for at markere den sondring, der må foretages mellem dansk og fransk terminologi.

19. Når henses til disse vanskeligheder, må Domstolen fortolke konventionens artikel 6, nr. 3, med henblik på at tage stilling til, om denne bestemmelse også finder anvendelse på modfordringer til kompensation.

20. Det første spørgsmål, som skal besvares, er spørgsmålet om valg af fortolkningsmetode: Skal bestemmelsen fortolkes ud fra national ret (den »nationale« kvalifikation; i så fald vil den danske retsinstans anerkende, at den har kompetence med hensyn til modkravet til kompensation), eller skal den fortolkes på grundlag af selve konventionen (den »selvstændige« kvalifikation)? Konventionen besvarer ikke dette spørgsmål, og Domstolen har anvendt begge fremgangsmåder⁵. Domstolen har imidlertid fastslået, at »... et formålstjenligt valg kun kan foretages særskilt for hver enkelt bestemmelse i konventionen, idet dog dennes fulde virkning ud fra de i traktatens artikel 220 nævnte målsætninger skal sikres«⁶, men har hidtil i langt de fleste tilfælde valgt den »selvstændige« fortolkning.

21. Domstolen har givet en generel redegørelse for begrundelsen for valget af en »selvstændig« fortolkning i Shearson Lehman

Hutton-dommen⁷. I dommen »... henvises der til det princip, der er opstillet i Domstolens praksis (bl.a. dom af 21.6.1978, sag 150/77, Bertrand, Sml. s. 1431, præmis 14, 15 og 16 samt 19, og af 17.6.1992, sag C-26/91, Handte, Sml. I, s. 3967, præmis 10), hvorefter de begreber, der anvendes i konventionen, og som kan have forskelligt indhold alt efter den nationale lovgivning i de kontraherende stater, for at sikre en ensartet anvendelse af konventionen i alle de kontraherende stater skal betragtes som selvstændige begreber, der først og fremmest skal fortolkes ud fra konventionens opbygning og formål«.

22. Domstolen har nærmere antaget, at »... terminologiske forskelle mellem de sproglige versioner af konventionen«, som der er tale om i denne sag, kan begrunde valget af en »selvstændig« fortolkning af en bestemmelse i konventionen for »... i videst muligt omfang at sikre ligheden og ensartetheden af de rettigheder og forpligtelser, som følger af konventionen for de kontraherende stater og de personer, der er berørt heraf ...«⁸. Det er derfor den vej, jeg vil slå ind på.

23. Da konventionen, som jeg har nævnt⁹, ikke definerer begrebet »modfordringer« (»demande reconventionnelle«) og endnu

5 — Jf. f.eks., for så vidt angår en »nationale« kvalifikation, udtrykket »det sted, hvor forpligtelsen er opfyldt eller skal opfyldes«, i artikel 5, nr. 1, dom af 6.10.1976, sag 12/76, Tessili, Sml. s. 1473; for så vidt angår en »selvstændig« fortolkning af udtrykket »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået« — ved tækrænkelser i en avisartikel — i konventionens artikel 5, nr. 3, dom af 7.3.1995, sag C-68/93, Shevill m.fl., Sml. I, s. 415.

6 — Den i note 5 nævnte Tessili-dom, præmis 11.

7 — Dom af 19.1.1993, sag C-89/91, Sml. I, s. 139, præmis 13.

8 — Dom af 26.5.1981, sag 157/80, Rinkau, Sml. s. 1391, præmis 11.

9 — I punkt 8 og 16.

mindre begrebet »compensation« — fordi sidstnævnte begreb ikke forekommer i nogen af konventionens bestemmelser — er det nødvendigt at fastlægge, hvad disse udtryk betyder, for at kunne afgøre, om de adskiller sig fra hinanden. Jeg vil se på dem hver for sig.

Koncipisten til forslaget forklarer denne tekst nærmere:

a) Begrebet »demande reconventionnelle«

24. Jenard-rapporten¹⁰ siger heller ikke noget herom. Det nævnes kun, at artikel 6, nr. 3, er inspireret af det belgiske forslag til en retsplejelov¹¹. Jeg vil derfor henholde mig til denne lov.

25. I artikel 15 i det belgiske forslag til en retsplejelov¹² defineres »demande reconventionnelle« som »... et krav fremsat af sagsøgte under sagen med det formål at opnå en domfældelse af sagsøgeren« (»... la demande incidente formée par le défendeur et qui tend à faire prononcer une condamnation à charge du demandeur«)¹³.

»Denne definition ligger tæt op ad det begreb, Frankrigs Cour de cassation havde foreslået regeringen i sit forslag til en borgerlig retsplejelov i 1806: begrebet '*contre-prétention*'¹⁴, som kan fremsættes i alle tilfælde, hvor det ikke er forbudt i henhold til lovgivningen. Den harmonerer desuden med litteraturen og retspraksis, som — da begrebet '*demande reconventionnelle*' ikke er defineret i selve loven — har fremhævet nogle grundlæggende elementer, som kan sammenfattes således: 1° en '*demande reconventionnelle*' er '*incidente*', dvs. at den fremsættes under en verserende sag, selv om den kunne have givet anledning til en særskilt sag; 2° den går videre end en frifindelse af den, der fremsætter den, med tilkendelse af sagsomkostninger: sagsøgte, som nu optræder som sagsøger, søger at opnå en *domfældelse* af sagsøgeren. Således har Cour de cassation i en dom af 4. november 1949 anerkendt, at en påstand 'om erstatning af en skade, der var uafhængig af den ydelse, sagsøgeren støttede sagsanlægget på', havde karakter af en '*demande reconventionnelle*', ikke blot af en indsigelse ('*moyen de défense*'). Denne '*demande reconventionnelle*' skal uden tvivl fremsættes under hovedsagen, hvilket giver god mening og forudsætter, at parterne er de samme. Men forløbet og udfaldet er uafhængige af hovedfordringen; det bringer ikke en '*demande reconventionnelle*' til ophør, at sagsøgeren i hovedsagen hæver sagen«¹⁵.

10 — Rapporten om konventionen, den såkaldte »Jenard-rapport« (EFT 1979 C 59, s. 1).

11 — Jenard-rapporten, s. 28.

12 — Forslaget til denne artikel er gengivet i Charles Van Reepinghen, »Rapport sur la réforme judiciaire«, bind II, *Monteur belge*, 1964, s. 6. Det svarer til den nuværende artikel 14 i den belgiske retsplejelov.

13 — Artikel 13 i samme lov bestemmer, at »la demande incidente« er ethvert krav, der fremsættes under sagen, og som har til formål enten at få ændret hovedkravet eller at indføre nye krav mellem parterne eller at få inddraget personer i sagen, som ikke var blevet indstævnet. I lovforslaget har artikel 13, stk. 3, samme ordlyd (s. 5 i Charles Van Reepinghen's rapport, a.st.).

14 — Min fremhævelse.

15 — Charles Van Reepinghen's rapport, a.st., bind I, s. 33.

26. Det kan derfor allerede nu fastslås, at en »demande reconventionnelle« er kendetegnet ved følgende væsentlige forhold:

— Der er tale om et *nyt krav*, som fremsættes under sagen af sagsøgte, der nu bliver sagsøger.

— Kravet vedrører en *rettighed af en hvilken som helst art*.

— Kravet går ud på, at der afsiges en *selvstændig dom*, idet det ikke er begrænset til frifindelse for den oprindelige sagsøgers krav.

b) Begrebet »compensation«

27. For så vidt angår »compensation« omtales dette begreb som nævnt hverken i Jenard-rapporten eller i det belgiske forslag til en retsplejelov, som har givet inspiration til rapporten. Grunden er enkel: det drejer sig ikke om et procesretligt, men om et civilretligt begreb, nærmere bestemt hentet fra obligationsretten (o.a.: nemlig modregning).

28. Modregningsinstituttet kendes i alle retssystemerne i de stater, der er parter i konventionen. Man kan nævne nogle eksempler:

— I belgisk ret følgende artikler i code civil:

Artikel 1289: »Når to personer står i gæld til hinanden, sker der en modregning mellem dem, således at begge fordringer bringes til ophør, på den måde og i de tilfælde, der er angivet i det følgende.«

Artikel 1290: »Modregningen sker uden videre, alene i kraft af loven, selv uden debitorernes vidende; de to fordringer ophører i det øjeblik, hvor de viser sig at bestå samtidig, i det omfang de dækker hinanden.«

Artikel 1291: »Modregning kan kun ske mellem to fordringer, som begge lyder på penge eller er udjævnelige, og som tillige er likvide og forfaldne.

...«

- I fransk ret er artikel 1289, 1290 og 1291 i code civil affattet nøjagtig på samme måde. retsvirkningerne (dansk ret er i øvrigt et glimrende eksempel herpå).

- I tysk ret findes reglerne om »Aufrechnung«, som altid kræver, at en af kreditorerne fremsætter en modregningserklæring over for den anden, i § 387-396 i BGB. Det følger af § 387, at det er en betingelse for modregning, at følgende betingelser er opfyldt: at fordringerne er gensidige, at fordringerne er komputable (der er som oftest tale om pengebeløb), og at forfaldstiden (»Fälligkeit«) for modfordringen (»Gegenforderung« eller »Aktivforderung«) er indtrådt.

- 29. Generelt kan det anføres, at modregning er en måde, hvorpå to på samme tid bestående gensidige fordringer (der sædvanligvis lyder på penge) samtidig bringes til ophør i det omfang, de dækker hinanden, ved at den ene fordring afregnes i den anden.

- 30. Disse eksempler viser, at selv om begrebet »modregning« findes i de enkelte nationale retssystemer, kan det dække over forskellige realiteter med hensyn til gennemførelsen, de processuelle regler og retsvirkningerne (dansk ret er i øvrigt et glimrende eksempel herpå).

- 31. Set under ét kan de nationale retssystemer opdeles i tre »familier«, for så vidt angår dette begreb:
 - De retssystemer, hvor der gælder et princip om modregning i henhold til lovgivningen, »*compensation légale*« (belgisk, fransk, italiensk og portugisisk ret). I disse retssystemer sker modregningen uden videre, når en række betingelser er opfyldt: at fordringerne er gensidige, udjævnelige, forfaldne og likvide. Hvis en af betingelserne for »*compensation légale*« ikke er opfyldt, kan der ikke desto mindre ske modregning, hvis parterne er enige herom og har aftalt det (»*compensation conventionnelle*«), eller hvis retten træffer bestemmelse om »*compensation judiciaire*«.
 - De retssystemer, hvor modregningen sker ved *modregningserklæring* (tysk, dansk, nederlandsk, finsk, norsk og svensk ret). Efter dette princip sker modregningen ved, at en af debitorerne retter en viljeserklæring til den anden, idet følgende betingelser — med visse nuancer — skal være opfyldt: at fordringerne er gensidige, udjævnelige og afviklingsmodne (likviditetsbetingelsen, som skal være opfyldt, når der er tale om »*compensation légale*«, gælder ikke her).

— De retssystemer, hvor *retten træffer bestemmelse om modregning* (engelsk, skotsk og irsk ret). I disse retssystemer kendes såvel modregning i egentlig forstand (det forhold, at to gensidige fordringer ophører, i det omfang de dækker hinanden), som princippet om, at sagsøgte helt eller delvis kan udskyde betalingen af sin gæld, indtil hans eget tilgodehavende har været genstand for en retsafgørelse.

32. Set fra et processuelt synspunkt skyldes uklarheden, at modregning — alt efter hvilken »familie« af retssystemer der er tale om, endda inden for den enkelte familie — kan betragtes enten blot som en realitetsindsigelse eller som en »demande reconventionnelle«.

Dette spørgsmål er allerede blevet behandlet af generaladvokat Capotorti i hans forslag til afgørelse i Meeth-dommen ¹⁶:

»Processuelt set kan der ... indtræde to tilfælde: Sagsøgte kan alene påberåbe sig sin fordring mod sagsøgeren som en *indsigelse* eller kan kræve *selvstændig dom* for den. Forskellen består i, at fremførelsen af indsigelsen kun tilsigter frifindelse, mens der med

krav om selvstændig dom tilsigtes en anerkendelse af, at sagsøgte har et krav, og en hertil svarende domfældelse af sagsøger. For så vidt angår modregning kan sagsøgte altså fremsætte modfordringen som indsigelse for at retfærdiggøre den manglende opfyldelse af den fordring, på grundlag af hvilken modparten har anlagt sag; sagsøgte må dog kræve selvstændig dom, hvis hans egen fordring skal anerkendes i fuldt omfang, og hvis dommen skal forpligte sagsøger til betaling — til fuldstændig betaling, hvis sagsøgte frifindes for hovedfordringen, til delvis betaling, hvis sagsøger derimod får medhold, men da kun i det omfang, at det beløb, som sagsøgte har krav på, overstiger det beløb, som sagsøger har krav på« ¹⁷.

33. Parallelt med gennemgangen af begrebet »demande reconventionnelle« kan det derfor fastslås, at »compensation« er kendetegnet ved følgende væsentlige forhold:

— Der kan — alt efter omstændighederne — enten være tale om et *forsvarsmiddel*, der under den sag, sagsøgeren har anlagt, fremsættes af sagsøgte som en *indsigelse* for at retfærdiggøre, at han ikke har overholdt sin forpligtelse over for sagsøgeren, eller om et *kontrasøgsmål*, der anlægges af sagsøgte for at opnå, at der afsiges selvstændig dom over sagsøgeren.

¹⁶ — Dom af 9.11.1978, sag 23/78, Sml. s. 2133.

¹⁷ — Sml. s. 2146, punkt 3 i forslaget; min fremhævelse.

— Kravet vedrører i begge tilfælde en *forpligtelse*, oftest til at betale et *pengebeløb*.

hed for at få alle deres krav på hinanden afgjort under samme sag og for samme retsinstans. Ville det da ikke tjene samme formål at anerkende, at den samme kompetenceregulering kan anvendes ved modregning? Det mener jeg ikke af følgende grunde.

— Kravet går ud på *hel eller delvis frifindelse for sagsøgerens krav* (når der er tale om et forsvarsmiddel) eller afsigelse af *selvstændig dom* (når der er tale om en »demande reconventionnelle«).

34. Kan det af undersøgelsen af de to begreber, som udgør kernen i denne præjudicielle forelæggelse, udledes, at der er sådanne lighedspunkter mellem dem, at forfatterne til konventionen kan have ligestillet dem? Som jeg netop har påvist, er der *to typer* modregning: den, der gøres gældende i form af en »demande reconventionnelle«, og den, der gøres gældende som en indsigelse. For den førstes vedkommende er det åbenbart, at den er omfattet af artikel 6, nr. 3, såfremt den »udspringer af den samme kontrakt eller det samme forhold, som hovedfordringen støttes på«. Derimod er det med hensyn til den anden type modregning — som synes at være den, den forelæggende ret henviser til — mere tvivlsomt, om den er omfattet af artikel 6, nr. 3.

36. For det første er de nationale regler om modregning — som vi har set — forskellige fra den ene stat til den anden, og det kan være, at den sammenhæng, der skal være mellem hovedfordringen og en modfordring, der fremsættes til compensation, ikke er den samme snævre sammenhæng, som i konventionens artikel 6, nr. 3, kræves, for så vidt angår »demandes reconventionnelles« (denne sammenhæng vil der blive taget stilling til ved besvarelsen af det andet spørgsmål). Som Det Forenede Kongerige har gjort opmærksom på, kan en anvendelse af denne bestemmelse på krav om »set-off« resultere i, at de omstændigheder, hvorunder krav om »set-off« kan fremsættes i en sag, der er omfattet af konventionen, vil blive indsnævret betydeligt, og derved føre til, at man må føre flere selvstændige sager i mere end et land. Derved vil et af konventionens væsentlige formål ikke blive opfyldt.

35. Man forstår godt formålet med opstillingen af kompetencereglen i artikel 6, nr. 3. Ved at tillade, at en »demande reconventionnelle« fremsættes for samme ret, som skal påkende hovedfordringen, har forfatterne til konventionen villet undgå en lang række overflødige retssager og give parterne mulig-

37. Jeg har desuden henvist til, at konventionens artikel 6, nr. 3, er inspireret af det belgiske forslag til en retsplejelov, der kun omhandler »la demande reconventionnelle«, hvis formål er »at opnå en domfældelse af sagsøgeren«. Den indledende sætning i artikel 6, nr. 3, hvori det hedder, at »en person,

der har bopæl på en kontraherende stats område, kan endvidere *sagsøges*«, må læses på samme måde, således at bestemmelsen i konventionen kun finder anvendelse på en modfordring til selvstændig dom. Et krav om modregning, der fremsættes som en indsigelse, har derimod kun til formål at opnå frifindelse for sagsøgerens krav, ikke, at der afsiges en selvstændig dom.

det imidlertid udtrykkene »demande reconventionnelle«, »counter-claim«, »Widerklage« og »domanda riconvenzionale«, der er anvendt i de tilsvarende sproglige versioner af konventionens artikel 6, nr. 3. I disse sproglige versioner angives det altså, at begrebet »demande reconventionnelle« i konventionen skal forstås som et krav, der har til formål at opnå en selvstændig dom.

38. Desuden har jeg gjort opmærksom på uklarheden i den danske terminologi, der anvendes for en »demande reconventionnelle« i konventionens artikel 6, nr. 3. Det kan nemlig ikke klart udledes af det anvendte udtryk (»modfordringer«), om det betegner en modfordring, der fremsættes som en indsigelse, eller en modfordring, der gøres gældende til selvstændig dom, eller begge dele på én gang (der findes imidlertid to forskellige udtryk på dansk, og et af dem kunne have været anvendt i artikel 6, nr. 3: Det drejer sig om udtrykkene »modkrav til compensation« og »modkrav til selvstændig dom«, som svarer til henholdsvis »demande en compensation« og »condamnation distincte«). I de andre nationale retssystemer findes der ligeledes forskellige udtryk for de to begreber: i fransk ret således: »demande à titre d'exception« og »demande reconventionnelle«; i engelsk ret: »set-off as a defence« og »counter-claim«; i tysk ret: »verteidigungswise Geltendmachung einer Forderung« og »Widerklage«; i italiensk ret: »eccezione di compensazione« og »domanda riconvenzionale«. I modsætning til den danske version er

39. Endelig — og mere generelt — skal jeg anføre, at kompetencereglen i artikel 6, nr. 3, fremtræder som en undtagelse fra hovedreglen i artikel 2. Ved at fremsætte en »demande reconventionnelle« bliver den oprindelig sagsøgte sagsøger, og mens sagsøgeren i princip skal anlægge sagen ved retten på det sted, hvor sagsøgte har bopæl (i dette tilfælde den oprindelige sagsøger), fører bestemmelsen til, at han undtagelsesvis kan anlægge sagen ved den ret, sagen oprindelig er indbragt for, dvs. som oftest retten på det sted, hvor han selv har bopæl, dvs. ved retten på sagsøgerens bopæl. Artikel 6, nr. 3, muliggør således et »forum actoris«. Vi har ganske vist set, at bestemmelsen opfylder et af konventionens udtrykkelige formål, men efter min opfattelse bør den bevare sin karakter af en undtagelse og som følge heraf ikke fortolkes for vidt. Den modsatte løsning ville i sidste instans føre til, at en kompetenceregel, der støttes på sagsøgerens bopæl, (selv i sager om modfordringer) ville blive anvendt i mange flere tilfælde og dermed fremme et »forum actoris«, hvorimod hele det kompetencesystem, der er indført med konventionen, giver sagsøgtes bopæl en fremtrædende position. Domstolen har udtalt, at »... konventionen — bortset fra i udtrykkeligt nævnte tilfælde — klart synes at være imod at anerkende retterne på sagsøgerens bopæl som værneting

(jf. dom af 11.1.1990, sag C-220/88, Dumez France og Tracoba, Sml. I, s. 49, præmis 16 og 19)«¹⁸.

Kompetenceregler, der fraviger hovedreglen, kan derfor ikke føre til en fortolkning, der går ud over de tilfælde, konventionen har for øje (jf. ovennævnte dom i Bertrand-sagen, præmis 17, og ovennævnte dom i Handte-sagen, præmis 14)«²².

40. Domstolen har i øvrigt allerede — i en dom afsagt i forbindelse med artikel 5, der ligesom artikel 6 indeholder »specielle kompetenceregler« — anerkendt, at det er i overensstemmelse med konventionens formål »... at undgå en udvidende fortolkning, som skaber yderligere undtagelser fra hovedreglen om værneting i artikel 2«¹⁹. Domstolen har endog mere generelt fundet, at de bestemmelser, der fastsætter specielle kompetenceregler²⁰ eller regler om enekompetence²¹, skal fortolkes restriktivt. Det er grunden til, at Domstolen har opstillet følgende princip:

»Det er kun i kraft af en fravigelse af denne hovedregel (i artikel 2, stk. 1), at konventionen fastlægger de tilfælde, som er udtømmende opregnet i afdeling 2-6 i afsnit II, hvor en person, der har bopæl eller hjemsted på en kontraherende stats område — når situationen er omfattet af en speciel kompetenceregel — kan sagsøges, eller — når den er omfattet af en regel om enekompetence eller om værnetingsaftaler — skal sagsøges ved en ret i en anden kontraherende stat.

41. Domstolen kan derfor heller ikke anlægge en vid fortolkning af artikel 6, nr. 3, således, at bestemmelsen kommer til at omfatte begrebet »compensation«, for så vidt som det kan dække over to forskellige begreber.

42. Herefter må jeg konkludere, at artikel 6, nr. 3, skal fortolkes således, at den kun omfatter modfordringer, der gøres gældende til selvstændig dom. Hvis modfordringen fremsættes til kompensation, således at der blot nedlægges påstand om frifindelse for sagsøgerens krav, finder konventionen ikke anvendelse. Der er derfor ikke grund til at begrænse modfordringens antagelse til realitetsbehandling, og spørgsmålet om, hvorvidt en sådan indsigelse kan gøres gældende, må afgøres efter national rets regler. Det er i øvrigt det, der forudsættes i Domstolens praksis, når det antages, at det ingen betydning har »... at det af sagsøgte fremsatte modkrav ... ikke beror på samme aftale eller faktiske omstændigheder som hovedkravet i

18 — Shearson Lehman Hutton-dommen, jf. ovenfor, præmis 17.

19 — Dom af 22.11.1978, sag 33/78, Somafer, Sml. s. 2183, præmis 7.

20 — Jf. f.eks. for så vidt angår konventionens artikel 14, stk. 2, ovennævnte dom i Bertrand-sagen.

21 — Jf. f.eks. for så vidt angår artikel 16, nr. 1, dom af 14.12.1977, sag 73/77, Sanders, Sml. s. 2383.

22 — Jf. ovennævnte dom i Shearson Lehman Hutton-sagen, præmis 15 og 16.

sagen. Dette er nemlig et spørgsmål om *processuelle modregningsbetingelser, som igen afhænger af de lovbestemmelser, der er gældende i den stat, hvor den pågældende ret ligger*²³.

43. Jeg vil nu se på det andet spørgsmål.

Det andet spørgsmål

44. Den nationale ret har kun rejst spørgsmål om fortolkningen af begrebet konneksitet i artikel 6, nr. 3, såfremt »... artikel 6, nr. 3, også omfatter modfordringer, der gøres gældende til kompensation«²⁴. Da jeg er af den opfattelse, at konventionens artikel 6, nr. 3, ikke finder anvendelse på modregning, der gøres gældende i form af en indsigtelse, bliver undersøgelsen af det andet spørgsmål *ipso facto* formålsløs. Spørgsmålet er imidlertid stadig relevant, når modregningen gøres gældende til selvstændig dom. Det er derfor kun med henblik på det sidstnævnte tilfælde, jeg vil gøre nogle bemærkninger om det andet spørgsmål.

45. Den konneksitet, der kræves i henhold til artikel 6, nr. 3, er udtrykt således: »... udspringer af den samme kontrakt eller det samme forhold, som hovedfordringen støttes på ...«.

I Jenard-rapporten forklares denne formulering således: »Som det udtrykkeligt fastlægges, findes der kun et værneting for modfordringer, når der foreligger konneksitet. Da ikke alle kontraherende stater kender begrebet konneksitet, henvises der i konventionen analogt med det belgiske forslag til en retsplejelov til, at modkravet skal udspringe af den mellem parterne indgåede aftale eller det forhold, som hovedfordringen støttes på«²⁵.

46. I indledningen til mit forslag til afgørelse har jeg nævnt, at begrebet »konneksitet« er omtalt mere udførligt i artikel 22, stk. 3. Men det må erindres, at selv om denne artikel findes blandt konventionens bestemmelser om »kompetence« (afsnit II), indgår den ikke ligesom artikel 6 i de »specielle kompetencer« (afdeling 2), men i bestemmelserne om »litispensens og indbyrdes sammenhængende krav« (afdeling 8).

47. Lad mig straks bemærke, at de to bestemmelser vedrører forskellige processuelle situationer.

23 — Dom af 7.3.1985, sag 48/84, Spitzley, Sml. s. 787, præmis 22, min fremhævelse.

24 — Forelæggelsesbeslutningen, punkt 5.2.

25 — S. 28.

48. I Jenard-rapporten understreges det således, at formålet med konventionens artikel 22 er »... at undgå uforenelige afgørelser og dermed at sikre en ordnet retspleje inden for Fællesskabet«. Men de »afgørelser«, der er tale om, er afgørelser, der kan blive truffet af to retter i *to forskellige stater*, der er parter i konventionen, ikke afgørelser truffet af retten i *én stat*, som er det tilfælde, artikel 6, nr. 3, omhandler.

sammenhængende med en anden sag, der er indbragt for denne ret i medfør af konventionens regler.«

På denne baggrund har Domstolen fastslået, at

49. Der kan derfor ikke af formuleringen af artikel 22, stk. 3, som er inspireret af det meget klare ønske om at undgå modstridende afgørelser *mellem kontraherende stater*, udledes nogen generel betydning af begrebet »konneksitet« i konventionens forstand. Det er i øvrigt i artikel 22 kun fastslået, hvorledes konneksitetsbegrebet skal »forstås i denne artikel«.

»... konventionens artikel 22 kun finder anvendelse, når indbyrdes sammenhængende sager er anlagt ved retterne i to eller flere kontraherende stater«²⁶.

50. Under alle omstændigheder er det den fortolkning, Domstolen allerede har anlagt:

»Formålet med konventionens artikel 22 er at opstille regler for sammenhængende sager, som anlægges ved retter i forskellige medlemsstater. Bestemmelsen indeholder ingen regler om kompetence; navnlig bestemmer den ikke, at en ret i en kontraherende stat er kompetent til at pådømme en sag, som er

51. Min konklusion er derfor, at konneksitetskravene i henholdsvis artikel 6, nr. 3 (»modfordringer, der udspringer af den samme kontrakt eller det samme forhold, som hovedfordringen støttes på«) og artikel 22, stk. 3 (»krav, der er så snævert forbundne, at det er ønskeligt at behandle og påkende dem samtidigt for at undgå uforenelige afgørelser i tilfælde af, at kravene blev påkendt hver for sig«) ikke skal forstås på samme måde, da de vedrører to helt forskellige processuelle situationer.

26 — Dom af 24.6.1981, sag 150/80, Elefanten Schuh, Sml. s. 1671, præmis 19 og 20.

52. Herefter skal jeg foreslå Domstolen at besvare spørgsmålene således:

- »— Bestemmelsen i artikel 6, nr. 3, i Bruxelles-konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, skal fortolkes således, at den kun omfatter modfordringer, der gøres gældende til selvstændig dom, og ikke modfordringer, der i form af indsigelser gøres gældende til kompensation.
- Begrebet konneksitet som omhandlet i konventionens artikel 22, stk. 3, finder kun anvendelse, når konnekse fordringer fremsættes for retterne i to eller flere kontraherende stater; det er ikke det samme som konneksitetsbegrebet i artikel 6, nr. 3, som kun omfatter modfordringer til selvstændig dom, der gøres gældende for samme ret i en kontraherende stat.«